

IAȘII ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1898

VIORICA TEIȘANU

Gazetele ieșene anunțau în preajma zilei de 3 mai 1898 : „Se împlinesc 50 ani de la epocala adunare de pe Clmpia Libertății a românilor transcarpațini“. Străvechiul oraș, în primăvara anului 1898, era în plină efervescență patriotică unionistă : *Liga Culturală a tuturor românilor* lansează un manifest, publicat de presa ieșeană la 20 aprilie :

„Cetățeni ! Anul acesta se împlinesc 50 de ani de cînd românii de peste Carpați se adunară în număr de peste 40.000 pe Clmpia Libertății de la Blaj și cerură respectarea drepturilor lor naționale. E o datorie sfîntă pentru noi să ne aducem aminte de 3 mai 1848 și să sărbătorim cu toții actele iluștrilor bărbați care s-au jertfit pentru cauza dreaptă a națiunii române. Cultul oamenilor mari ai unui neam este o dovadă că generațiunile prezente vor să continue opera începută de părinții lor.

Ne adresăm vouă, iubiți concetățeni, și vă rugăm a lua parte la serbarea acelei zile. Îndeoșbi invităm la această serbare tinerimea care e menită să ducă mai departe opera de regenerare națională, începută pe Clmpia Libertății de la Blaj. Să sărbătorim... demn și măreț aniversarea acestei zile scumpă tuturor românilor, dovedind prin aceasta lumii culte și civilizate, că națiunea română e conștientă de misiunea ce are de îndeplinit la Carpați, Dunăre și Marea Neagră“.

În fruntea Ligii Culturale se aflau rectorul universității ieșene, Nicolae Culianu, profesorii Aron Densușanu, Teodor Burada, Petre Grăniceanu, colonelul Gheorghe Teișanu, șeful Statului Major al Corpului IV Armată din localitate¹ și alții. Comitetul Ligii, în unire cu Comitetul studențesc, a pregătit aniversarea aceasta pentru a-i da o amploare și o măreție demnă de fapta aniversată.

La 17 aprilie 1898, sub auspiciile Ligii, se organizează o festivitate, relatată pe larg de ziarul „Evenimentul“ din 19 aprilie : „A fost o adevărată sărbătoare... a răsunat sala Teatrului Național de vorbe dragi oricărui are simțire română neprihănită și fiecare a putut, o clipă măcar să trăiască idealul scump nouă tuturor. În superbe alegorii reprezentate în tot ce Universitatea are mai inteligent și mai dragălaș, s-a întrupat și realizat cîteva momente carerămîne-vor neuite tuturor : *Visul românilor...* Sala plină, arhiplină ; eră ceva deosebit în publicul acesta ; se observa că nu e adunat pentru un spectacol obișnuit. Costume țărănești printre elegante toalete

¹ *Gheorghe Teișanu* (1859—1910) s-a născut dintr-o familie modestă, a cărei obîrșie era în com. Teișani—Prahova. Tatăl său, Dumitru, era proprietarul unei librării în Ploiești, iar mama, Anastasia, descindea dintr-o familie de luptători greci din 1821. Al cincilea din cei șapte copii, Gheorghe Teișanu, și-a făcut studiile la Școala militară din Iași. La vîrsta de 18 ani participă ca voluntar la războiul pentru independență 1877—1878, cîștigîndu-și gradele, fiind decorat. În perioada 1883—1884 este trimis de stat ca bursier la Școala superioară de război din Bruxelles. Întorcîndu-se în țară, a fost numit ca șef de Stat Major de Brigadă și de Divizie la Roman, apoi la Turnu Severin, al Corpului IV Armată din Iași, apoi comandant al Regimentului 12 „Cantemir“ Brlad și comandant al Brigăzii din Galați. În 1895, generalul Pilat îl caracteriza astfel : „Distins ofițer de Stat Major, are cunoștințe largi și serioase asupra artei militare. Intelligent, demn, foarte conștiincios în servicii și cu o purtare exemplară“. În urma unui grav accident în timpul unei parăzi, col. Gh. Teișanu rămîne invalid în 1905. (Informații biografice de la autoarea prezentului material, fiica colonelului Gh. Teișanu n.r.).

lanipioane electrice tricolore, tablouri cu subiecte istorice așezate ad-hoc în foyer. Toate denotau că reprezentația nu e obișnuită. Loja Comitetului teatrului a fost abandonată artistelor, artiste numai pentru o singură dată, atât de scurtă sară. Corul sf. Spiridon condus cu atita măiestrie de Titus Cerne, face începutul și dezlănțuie aplauze furtunoase ale serii cu veșnicul, întineritul *Deșteaptă-te române*. Urmează un program de cîntece și recitări patriotice, iar în partea a doua

Partea III.

UN VIS

Dramă istorică în versuri, adaptată de trei tînbouri. Al.
Muzică compusă de dl. Cap. Lehey.

Persoanele:

TABLOURILE VII:

România	D-ra Studentă Florica Ureche
Evangelina	Elena Densulescu
Bucovina	Virginia Nechilescu
Galacia	Lucretia Mănuș
Țara Românească	Lucretia Nechilescu
Țara	Adriana Călianu
Țara	Maria Popescu
Țara	Iosifina Călianu
Țara	Ortansa Georgescu
Țara	Ortansa Gali
Țara	Studentii Frații G. și I. Botez

PIESA:

Țara lui Bala, Țara de	D-ra Ortansa Mănușescu
Țara	acompan. de orchestra
Țara	dl. G. Călian
Țara	D-na V. Călian
Țara	D-ra Iosifina Călianu
Țara	Ortansa Georgescu
Țara	Ortansa Gali

Intract

Partea IV.

MUREȘANCA

Dramă națională, esențială de personalități artistice al teatru
național sub conducerea dl. P. S. Alexandrescu.

Începutul la 8/ sară prețis.

Comitetul

o piesă în două acte *Jurământul lui Horia*, primită de public cu furtunoase aplauze. În piesa a doua cu caracter național mai pronunțat... cu țărani, dl. Cîrjă (Visătorul) are un vis, în care vede timpul cauzei române: unirea tuturor provinciilor subjugate. Hora tuturor acestor surori, unirea lor, au de partea lor „Dreptatea” și „Bunul Geniu” al României. Succesul acestui tablou vibrant a fost așa de mare, încît publicul a chemat pe autor. După cîteva momente de ezitare, dl. colonel Gh. Teșanu apare de două ori, intrucît el era autorul. În urmă, „Mureșanca” încheia serbarea.

Toate ziarele ieșene din luna aprilie 1898 au scris despre pregătirile pentru ziua de 3 mai, iar mișcarea a luat proporții din ce în ce mai ample :

„Din Iași se denunță un fapt de o extremă și nejustificată asprime. Colonelul Teișanu, șeful Statului Major al Corpului IV Armată, a fost pedepsit cu 60 zile închisoare în niște împrejurări care au revoltat pe ieșeni. S-a jucat deunăzi la Iași, cu ocazia reprezentăției în folosul Ligii Culturale, o scenetă datorită colonelului Teișanu. Publicul a silit prin aplauze neșfârșite ca autorul să apară o clipă pe scenă. În urma unor intervențiuni diplomatice, domnul Sturza a cerut și a obținut pedeapsa colonelului Teișanu. În urma celor arătate de noi azi, el se află depus în arestul ofițerilor din cazarma jandarmilor pedestri. Un colonel, după legile militare, pentru prestigiul armatei, se arestează în casă și nicidecum cu subalternii săi”².

Aspect din spectacolul cu piesa „Un vis” de Gh. Teișanu.

Alte mărturii privind evenimentul : „Ziua de 3 mai care ar trebui anul acesta să fie semnalul bucuriei înregii suflări românești, care ar trebui să fie preludiul unei grabnice concentrări a tuturor românilor, care azi ar trebui să fie ziua mult așteptată în care să ne putem, noi românii, întinde mîna unuia la alții peste hotare, ziua aceasta de 3 mai va fi o zi tristă pentru toți. Acuma cînd această aniversare se apropie, aniversare care a redeșteptat în piepturile tuturor românilor o mai mare iubire de țară, o mai mare dorință de liberate, acum s-a găsit nemernicul pitic de la Externe (M. Sturza) să vie cu un ordin draconic și să aresteze pe un ofițer, pentru că a lăsat să se vadă iubirea lui de țară”³.

În același timp ajunge și vestea închiderii școlilor românești din Transilvania, cu suspendarea subvențiilor române — fapt ce are un ecou puternic în toată presa română : „Drapelul”, „Dreptatea”, „Epoca”, „Timpul”, „Adevărul” și care acuzau pe Sturza de trădare.

Ziarul „Opinia” din 3 mai 1898 lansa îndemnul : „Tu ! 3 mai, fii simbolul unirii și a îmbărbătăririi neamului românesc”. „Serbarea de 3 mai a fost impunătoare la Iași. După cum mișcătoare au fost imnurile ridicate pentru odihna eroilor căzuți ; . . după cum impunătoare și potrivite împrejurării au fost discursurile la Ștefan cel Mare, tot așa de ploasă era să fie salutare pe care fiecare manifestant vroia s-o aducă colonelului Teișanu, victima sentimentelor lui și a noastră a tuturor”⁴.

² „Evenimentul”, 30 aprilie 1898, art. „Presa și colonel Teișan”.

³ „Evenimentul”, 1 mai 1898.

⁴ „Evenimentul”, 5 mai 1898.

Iată cum au decurs evenimentele din Iași în acele zile de frământări, relatate tot de „Evenimentul” din 5 mai 1898 și redată aici în parte : „În dimineața memorabilă, la ora 9,30 Aula Universității și toată curtea era plină de lume. De aici cortegiul pornește spre statua lui Ștefan cel Mare. Gheorghe Mihăileanu, delegat bucureștean, începe seria discursurilor vorbind despre însemnătatea zilei de 3 mai 1848, în care frații noștri s-au adunat pe Cîmpia Blajului, pe care au numit-o „Cîmpia Libertății” pentru a revendica drepturile lor naționale”. Amintind despre Avram Iancu, S. Bărnăuțiu, A. T. Laurian, și alții, se preciza : „Anul 1848 a fost timpul în care toate popoarele s-au ridicat, luptînd pentru principii liberale, naționale, democratice. Pentru că mă găsesc la Iași, orașul care a făcut sacrificii mari pentru realizarea Unirii Principatelor române, termin cu cuvintele unui mare patriot : Pe cine a unit Dumnezeu, nici o mînă omenească nu poate desface. Sîngele apă nu se face. Nu pot părăsi tribuna aceasta fără a aduce omagiu unui bun român, concetățean al dvs., care suferă pedeapsă pentru cauza românismului — colonel Teișanu”.

De aici, manifestații spontane în fața locuinței colonelului : „N-am voit să facem scandal, ci numai să aducem un omagiu luptătorului Teișanu”, a spus unul din vorbitori. Doar după intervenția brutală a jandarmeriei și transportarea colonelului la închisoarea din Roman, manifestații au putut fi disperații, după o încăierare și cîteva răniți.

După amiază la orele 1-4, are loc un alt miting în aula Universității, unde vorbește A. D. Xenopol. După ce arată dreptul istoric al românilor asupra ținuturilor transcarpatine, profetic spune : „În curînd, barca habsburgică se va sfărîma, salvînd popoarele azi obijduite. Pînă atunci, e datoria noastră ca să ajutăm pe românii de dincolo”.

Apoi a vorbit profesorul I. Paul, al cărui discurs era adresat tinerimii. „Simțire, înimioșie și durere de suflet, iată ce a fost discursul domnului Paul : sînt dascăl și în pedagogie se spune că toate învățămintele să plece de la apropiat la depărtat ; să lăsăm umbrele strămoșilor noștri, să vorbim de noi... Tinerime ! Colonelul Teișanu stă la temniță. Să nu mergem la Teișanu că l-am milni, dar să mergem la Domnul Ștefan și să-i spunem : un soldat de-ai tăi s-a rătăcit în armata noastră ; unul singur și acela stă în temniță. Să mergem la Ștefan cel Mare, care prin ochii lui de bronz ne va vedea, care prin urechile lui de tuci va auzi numele soldatului său : colonel Teișanu”⁵.

În încheiere, Densușanu mulțumea, în numele fraților de dincolo, pentru solidaritatea care au arătat-o : „Nedreptățile le vom suferi mai cu tărie și mai cu nădejde”.

Fălmîntările din acele zile de la Iași au avut un răsunet adînc în Capitala țării. La Adunarea deputaților (4 mai — 14 mai 1898) au fost luate în aprige discuții, cele petrecute la Iași cu ocazia serbărilor zilei de 3 mai.

Virulentul atac lansat de deputatul Scorțescu reliefa latura reacționară, antipatriotică a guvernului Sturza, demonstrînd logic că antipatriotică era suspendarea subvențiilor pentru școlile române din Transilvania, iar că piesa „Visul” jucată încă din 1894 la Roman și Severin, nu putea dintr-odată să devină antipatriotică la distanță de numai patru ani și tocmai atunci cînd se aniversau 50 ani de la „epocala adunare de pe Cîmpia Blajului”. (Consemnarea furtunoaselor ședințe din Camera deputaților în jurul acestei probleme se află la Arhivele Statului din Iași).

Fapt cert este că avîntul patriotic din acele zile a fost cu totul deosebit și că atitudinea colonelului Gh. Teișanu se înscrisa în frontul luptei pentru realizarea idealului al unității naționale a poporului nostru.

⁵ „Evenimentul”, 5 mai 1898.

IASY LE PRINTEMPS DE 1898

R é s u m é

On décrit la 50-ème anniversaire à Iassy de la grande Assemblée patriotique de Blaj (3 mai 1848). Les extraits de la presse contemporaine démontrent l'esprit patriotique qui régnait d'un côté et de l'autre des Carpathes pour l'accomplissement de notre idéal séculaire : l'union des tous les roumains.

Dans ce contexte, on relève l'attitude patriotique du colonel Gh. Teișanu de Iassy, l'auteur d'une allégorie historique „Un rêve“, présenté, en avril 1898, sur la scène du Théâtre National de Iassy. Le colonel, chef d'état-major, a été arrêté. Au devant de son demeure ont été organisées démonstrations de sympathie que les gendarmes l'ont dispersées.

L'auteur de cet article c'est la fille du colonel Gheorghe Teișanu. Elle a utilisé des documents d'archive mais aussi des dattes biographique. Elle présente un vif tableau de Iassy en avril-mai 1898.